

การถ่ายทอดความรู้ภายในหน่วยงาน

โดย นายธนพนธ์ ภัคดี
นักวิเคราะห์นโยบายและแผนปฏิบัติการ

เรื่อง “พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ รุ่นที่ 12/2560”

แนวคิดของพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐ คือ ข้อมูลข่าวสารของราชการย่อมเปิดเผยต่อประชาชนทั่วไปได้ ภายใต้หลักการ "เปิดเผยเป็นหลัก ปกปิดเป็นข้อยกเว้น" และกฎหมายกำหนดวิธีการในการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารไว้ ๔ วิธี ได้แก่

(๑) เปิดเผยโดยการนำข้อมูลข่าวสารที่กฎหมายกำหนดลงพิมพ์ในราชกิจจานุเบกษา

(๒) เปิดเผยโดยการตั้งแสดงไว้ในสถานที่ที่หน่วยงานจัดเตรียมไว้ให้ประชาชนเข้าตรวจดู

ได้ด้วยตนเอง

(๓) เปิดเผยตามที่ประชาชนมีคำขอเป็นการเฉพาะราย

(๔) เปิดเผยโดยหोजดหมายเหตุแห่งชาติ

โดยมีข้อมูลข่าวสารที่รัฐไม่ต้องเปิดเผย ๕ รายการ ได้แก่

(๑) ข้อมูลข่าวสารด้านความมั่นคง

(๒) ข้อมูลข่าวสารที่หากเปิดเผยจะทำให้การบังคับใช้กฎหมายเสื่อมประสิทธิภาพ

(๓) ความเห็นภายในหน่วยงาน

(๔) ข้อมูลส่วนบุคคล

(๕) กฎหมายห้ามมิให้เปิดเผย

ทั้งนี้ สิทธิการขอข้อมูลข่าวสารเป็นสิทธิของประชาชน โดยกฎหมายได้กำหนดให้ประชาชนมีสิทธิยื่นคำร้องขอข้อมูลข่าวสารที่ต้องการได้ และหากหน่วยงานมีความประสงค์จะไม่เปิดเผย จะต้องแจ้งเหตุผลเป็นหนังสือให้ผู้ยื่นคำร้องทราบภายใน ๑๕ วัน และหากผู้ยื่นคำร้องไม่พึงพอใจในเหตุผลของหน่วยงาน ผู้ยื่นคำร้องมีสิทธิยื่นคำอุทธรณ์ต่อคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ สำนักนายกรัฐมนตรี เพื่อพิจารณาส่งเรื่องให้คณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารมีคำสั่งอย่างไรอย่างหนึ่งต่อไป

การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของราชการ มีความสำคัญในการทำให้ประชาชนได้ข้อมูลข่าวสารที่สมบูรณ์สำหรับการตัดสินใจใช้บริการภาครัฐ หรือรับทราบการทำงานของรัฐบาล หรือรับโอกาสในการร่วมกำหนดนโยบายของรัฐ อีกทั้งยังเป็นการควบคุมตรวจสอบการปฏิบัติงานของภาครัฐ ทั้งนี้ ประเทศสวีเดนเป็นประเทศแรกที่มีกฎหมายนี้

สำหรับประเทศในภูมิภาคอาเซียนที่มีข้อกำหนดเกี่ยวกับข้อมูลข่าวสารของราชการเป็นประเทศแรก คือประเทศไทย โดยพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐ ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ ๑๐ กันยายน ๒๕๔๐ และมีผลใช้บังคับ วันที่ ๙ ธันวาคม ๒๕๔๐ โดยเป็นการรวมกฎหมายของต่างประเทศ ๒ ฉบับ มาปรับปรุงและประยุกต์ให้เข้ากับสังคมไทย ประกอบด้วย

(๑) กฎหมายเกี่ยวกับข้อมูลสาธารณะ

(๒) กฎหมายเกี่ยวกับข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคล

หลักการของกฎหมายได้แก่ “เปิดเผยเป็นหลัก ปกปิดเป็นข้อยกเว้น” ซึ่งเป็นหลักที่ตรงกันข้ามกับการปฏิบัติราชการในอดีต ที่ยึดถือว่า เอกสารของทางราชการเป็นความลับที่พึงสงวน ในปัจจุบันราชการต้องเปิดเผยข้อมูลเป็นหลัก และข้อยกเว้นต้องเป็นไปตามกฎหมายเท่านั้น และกฎหมายนี้ยังครอบคลุมหน่วยงานจำนวนมาก ได้แก่ ราชการส่วนกลาง ราชการส่วนภูมิภาค ราชการส่วนท้องถิ่น รัฐวิสาหกิจ ส่วนราชการสังกัดรัฐสภา ศาลเฉพาะในส่วนที่ไม่เกี่ยวกับการพิจารณาพิพากษาคดี องค์กรควบคุมการประกอบวิชาชีพ และหน่วยงานอิสระของรัฐ

นอกเหนือจากการลงพิมพ์ข้อมูลในราชกิจจานุเบกษา การตั้งแสดงไว้ในสถานที่ที่หน่วยงานจัดเตรียมไว้ และจดหมายเหตุแห่งชาติแล้ว ประชาชนยังสามารถยื่นคำร้องขอข้อมูลข่าวสารที่ต้องการต่อหัวหน้าหน่วยงาน (ปลัดกระทรวง อธิบดี เลขาธิการ หรือตำแหน่งที่มีชื่อเรียกอื่น) เพื่อขอให้พิจารณาเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร และในกรณีที่หน่วยงานไม่เปิดเผยข้อมูลข่าวสาร ประชาชนสามารถทำหนังสือโดยระบุรายละเอียดที่เกี่ยวข้อง เสนอไปยังคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ สำนักนายกรัฐมนตรี และเมื่อคณะกรรมการฯ มีคำสั่งอย่างใดอย่างหนึ่งแล้ว หากประชาชนผู้นั้นยังไม่พึงพอใจ ยังสามารถดำเนินการยื่นฟ้องคดีต่อศาลปกครองได้ด้วย
